

ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА-ВОЛОНТЕРА У КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОГО Й СОЦІАЛЬНОГО СТАНОВЛЕННЯ

З.П. Бондаренко

Україна, Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет
ім. Олеся Гончара

Постановка проблеми. Соціальне становлення студентів під час їх навчання у вищому навчальному закладі – це процес, що сприяє професійному та особистісному становленню майбутніх фахівців освітньої й соціальної сфери, розглядається як один із основних напрямів діяльності сучасної вищої школи в умовах європейської інтеграції.

На думку І.Д. Бега, виховання духовно зрілої особистості, для якої поняття добра, справедливості, совісті, обов'язку набули непохитності, стали власними ціннісними орієнтирами, є головною *метою* сучасної освіти. Однак досягнення її – справа надзвичайно складна. Вона вимагає передусім глибокого теоретичного осмислення [1, с. 31], реалізації якій у класичному університеті надається особлива увага. Зазначимо, що *студентство* – особлива соціальна категорія, специфічна спільнота людей, організаційно об'єднаних інститутом вищої освіти. Історично ця соціально-професійна категорія склалась з часом виникнення університетів у період XII-XIII століть. До кола перших європейських університетів належить Болонський університет в Італії (1158 рік заснування), Кембриджській в Англії (1209 рік) і Сорбонський у Франції (1253 рік). *Студент* (лат. *studens*, родовий відмінок *studentis* – старанно працюючий; той, хто займається), учень вищого, а в деяких країнах і середнього спеціального навчального закладу. У далекому минулому студентами називали будь-кого, хто займався процесом пізнання. І лише з початком створення перших європейських університетів термін “студент” увійшов у практику мовлення на означення тих, хто навчається (спочатку і тих, хто навчає). А вже після уведення вчених звань для викладачів (магістр і професор) – лише тих, хто навчається. До сучасного студентства належать ті студенти, які цілеспрямовано і систематично оволодівають знаннями й уміннями, як у навчальний, так і позанавчальний час.

Система організації соціального становлення майбутніх фахівців у галузі корекційної освіти та практичної психології в умовах класичного університету передбачає такі структурні компоненти: створення умов для усвідомлення студентами потреби у формуванні професійно-особистісних якостей, соціальних умінь та навичок;

забезпечення взаємозв'язку самовиховної активності студентів і їх інтегральної готовності до творчого виконання професійних функцій на морально-філантропічній основі; надання допомоги студентам у соціальному і професійному становленні; стимулювання креативності студентів у навчально-виховному процесі й активній їх участі у змістовній позанавчальній діяльності.

Метою дослідження є вивчення особливостей професійного та соціального становлення студентів в умовах вищого навчального закладу.

Результати теоретичного аналізу проблеми. Соціалізація, або соціальне становлення студентів, як важливий складник підготовки майбутнього професіонала, як мета навчально-виховного процесу у вищій школі, передбачає освіту, виховання й гармонійний розвиток особистості, на думку дослідників теорії і практики процесу соціального виховання студентської молоді, а саме: О.В. Безпалько, І.Д. Беха, Н.В. Заверико, І.Д. Звереві, А.Й. Капської, Н.М. Лавриченко, Г.М. Лактіонової, Г.В. Локаревої, С.А. Литвиненко, Л.І. Міщик, І.І. Миговича, В.С. Петровича, О.П. Песоцької, В.А. Поліщук, Ю.Й. Поліщука, В.В. Радула, С.В. Савченка, В.М. Тименка, С.Я. Харченка, В.П. Шевченка.

Студентський вік, за твердженням Б.Г. Ананьєва, є сенситивним періодом для розвитку основних соціальних потенцій людини. Вища освіта впливає на психіку людини, розвиток її особистості. За час навчання у ВНЗ при наявності сприятливих умов у студентів відбувається розвиток усіх рівнів психіки. Вони визначають спрямованість розуму людини, тобто формують склад мислення, що характеризує професійну спрямованість особистості. Одержуючи професійну освіту у вищому навчальному закладі, студентство, як частина такої соціальної групи як молодь, має свої специфічні особливості. Однією з таких особливостей є властивий їй соціальний престиж. Більша частина студентів усвідомлюють, що навчання у вищому навчальному закладі – це один із способів соціального просування й успішного становлення.

Підкреслимо, що сам процес навчання у вищому навчальному закладі припускає включення студентів у систему соціальних суспільних відносин, заняття позицій і освоєння соціальних цінностей. Дослідник Є.П. Ільїн указує на основні мотиви вступу до вищої школи, а саме: бажання перебувати у колі студентської молоді, вагоме суспільне значення професії та широка сфера її застосування, відповідність професії інтересам й уподобанням та її творчі можливості. Провідними навчальними мотивами сучасних студентів є “професійні” та “особистого престижу”, менш значущими – “прагматичні” (одержання диплома) й “пізнавальні”.

Тому однією з найважливіших особливостей вищої педагогічної освіти, окрім зростання значення компетентності майбутнього фахівця, є створення повноцінних умов для його активної соціалізації. Важливо бути не лише кваліфікованим фахівцем, а й, передусім, компетентним у своїй галузі, творчою особистістю, здатною прагнути до самореалізації, духовного збагачення, до самовдосконалення.

Компетентний і творчий фахівець відрізняється від кваліфікованого тим, що він не лише володіє певними знаннями, вміннями та навичками, які необхідні для його плідної професійної діяльності, а й успішно реалізує їх у своїй роботі, завжди рухається вперед до ідеалу можливого вдосконалення, та виходить за межі своєї дисципліни; вважає свою професію великою цінністю. У наш час потреба в підготовці фахівців, які б відповідали міжнародному рівню конкурентоздатності, є найголовнішим напрямом діяльності кожного педагогічного колективу. Набуті знання, вміння, навички у вищій школі допомагають фахівцеві ефективно вирішувати завдання, які стосуються його професійної діяльності та громадянського волевиявлення.

У сучасній психологічній науці з'явився новий напрям досліджень особистості, пов'язаний із визначенням особистісних факторів позитивного функціонування людини, що забезпечують її суб'єктивне, психологічне та соціальне благополуччя. Вітчизняні вчені Е.Л. Носенко і І.Ф. Аршава розглядають такі основні аспекти, які цікавлять дослідників у галузі позитивної психології, зокрема, роль позитивних емоцій у життєдіяльності людини (Фредріксон), „позитивні риси характеру” (character strengths), психологічні ознаки істинного щастя (autentic happiness) – суб'єктивне благополуччя, соціальне благополуччя тощо, а також новітні досягнення у галузі позитивної психології, які дають уявлення про перспективність цього напрямку. На їх думку, під впливом позитивних емоцій завдяки ефекту розширення мисленнєвої і поведінкової активності людини, позитивні емоції можна розглядати як важливий фактор, що формує нові ресурси поведінки людини у особистісному, соціальному та професійному становленні [3, с. 220-224].

Дуже важливо, щоб на ранніх етапах власного професійного становлення студенти почали осмислення свого вибору, побачили його зв'язок із цілями й завданнями обраної професії, а також були залученими у спеціально організовану роботу з розвитку своїх соціально-професійних орієнтирів. Такою роботою може стати волонтерська або добродійна робота під час навчання у ВНЗ.

Стверджуємо, що сьогодні переважна кількість студентської молоді займається волонтерською роботою, підтвердженням якої є широке використання різноманітних

традиційних форм і методів філантропічної роботи. Однак, у нашій країні ще не сформовано оптимальної моделі волонтерської роботи в цілому попри прийняті у законодавчому просторі відповідні документи, які, на наш погляд, потребують певного коректування, і зокрема – у структурі діяльності вищого навчального закладу, яка включала б ефективні механізми залучення та відбору студентів, успішного навчання й моніторингу, супервізії та заохочення, що є основними етапами діяльності волонтерів.

Цілковито розуміємо, що діяльність волонтерів, яких ще називають добровольцями, добродійниками, є надзвичайно важливою й значущою на сучасному етапі розвитку суспільства в цілому, й колективі вищої школи, зокрема.

Відомо, що зараз значна роль відводиться теоретичному обґрунтуванню процесу благодійницької діяльності й волонтерства, але не завжди ті, хто займається цією діяльністю, мають можливість у повному обсязі та з певною мотивацією використати набуті теоретичні знання на практиці. Тому нам видається важливим питання дослідження організації волонтерської роботи у студентських колективах як фактора соціального та професійного становлення студентської молоді.

Актуальність проблеми залучення студентів до волонтерства полягає у тому, що волонтери не тільки добровільні помічники, які розуміють та відчувають проблеми й труднощі інших людей, а це ще можливість для самореалізації і саморозвитку людини, яка допомагає виховувати, формувати себе як гуманну, високодуховну, культурну, ціннісно орієнтовану особистість зі здатністю та бажанням творити в душі найкращих гуманістичних надбань людства. Для майбутніх професіоналів важливо дбати про самореалізацію, передавати свій практичний досвід, набувати соціальних вмінь та навичок, відчувати свою необхідність, а також бути причетними до добродійних справ регіону, держави. Найважливіше у роботі волонтера – це усвідомлення необхідності власної діяльності та бажання працювати. Головна перевага волонтерів полягає у тому, що вони виконують роботу, яка їм подобається, й отримують задоволення від конкретних результатів, якими є не лише адресна допомога, а й набуття важливих компетентностей соціального й професійного спрямування.

Для координації дій освітян і практиків соціальної сфери у процесі організації волонтерської роботи у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара було створено Центр соціальних ініціатив і волонтерства – структуроване громадське об'єднання зі своїм положенням, програмою та напрямками діяльності. Реалізації мети і завдань діяльності створеного громадського об'єднання сприяло співробітництво: між університетською координаційною радою Центру соціальних

ініціатив і волонтерства (рада з гуманітарно-виховної роботи, заступники деканів факультетів із виховної роботи, центр гуманітарних проблем освіти, кафедра педагогіки та корекційної освіти, рада студентів) і громадською радою соціальних партнерів (управління у справах дітей міської ради, ЦСССДМ, заклади інтернатного типу, центр соціально-психологічної реабілітації дітей тощо) [див. 2, с. 227–238, с. 276].

Моделюючи систему організації волонтерської роботи, ми керувалися основними принципами загальної теорії систем, принципами волонтерства, а також сучасними методами філантропічної діяльності й самоврядувальними функціями діяльності студентських колективів. З огляду на це, нами визначено, що організація волонтерської роботи – це диференційоване та взаємно упорядковане об'єднання індивідів та груп, які здійснюють добродійну діяльність на основі загальних цілей, з допомогою різноманітних педагогічних засобів, спрямованих на вирішення соціальних проблем, заради добробуту й процвітання особистості і суспільства загалом. Саме від рівня організації волонтерської роботи студентів багато в чому залежить якість їх професійної підготовки, а ефективність організації волонтерської роботи у ВНЗ залежить від участі його керівництва, яке забезпечує тісний взаємозв'язок із суб'єктами організації волонтерської роботи, й створює належні соціально-педагогічні умови.

Висновки та перспектива подальших досліджень. Проведене нами дослідження щодо особливостей соціального й професійного становлення студентів, організації волонтерської роботи як умови їх успішного професійного становлення дозволяє сформулювати теоретичні й практичні висновки, рекомендації щодо адаптації студентів до майбутньої професії, їх активної життєвої позиції. Волонтерську роботу розглядаємо як складову професійної підготовки фахівців, як напрям особистісного розвитку, набуття професійно важливих компетентностей, вдатної самореалізації.

Вважаємо: залучення студентів до волонтерської діяльності є важливим напрямом роботи кураторів, ради студентів, що може бути темою подальшого дослідження.

На підставі власного досвіду організації цієї роботи стверджуємо про досить значну популярність добродійної роботи у суспільстві загалом і в умовах ВНЗ зокрема.

Література:

1. Бех, І. Д. Виховання особистості [Текст]: у 2 кн. Кн. 2: Особистісно орієнтований підхід: науково-практичні засади: навч.-метод. посіб. / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 344 с.
2. Менеджмент волонтерських груп від А до Я: навч.-метод. посібник / За ред. Т.Л. Лях; авт.- кол. З.П. Бондаренко, Т.В. Журавель, Т.Л. Лях та ін. – К.: Версо-04, 2012. – 288 с.
3. Носенко, Е.Л. Сучасні напрями зарубіжної психології: психологія особистості: підручник / Е.Л. Носенко, І.Ф. Аршава. – Д.: Вид-во ДНУ. – 2010. – 264 с.

Заявка

на участь у V Міжнародному освітньому Форумі: «Особистість в єдиному освітньому просторі»

1. Прізвище, ім'я, по батькові – Бондаренко Зоя Петрівна.
2. Держава, місто, місце роботи, посада, науковий ступінь, вчене звання –
Україна, м. Дніпропетровськ, Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара (ДНУ ім. Олеся Гончара), доцент кафедри педагогіки та корекційної освіти, заступник декана факультету психології з виховної роботи, кандидат педагогічних наук, доцент; керівник Центру соціальних ініціатив і волонтерства ДНУ ім. Олеся Гончара.
3. Поштова адреса – 49044 пр. Карла Маркса, 36, кімн.45 м. Дніпропетровськ.
4. Телефон, e-mail – (056)7453110 – роб.; (0562), моб. 0503622299;
e-mail – bondarenko_zoya@mail.ru
5. Назва доповіді: “Особистість студента-волонтера у контексті професійного й соціального становлення”. Конференція 3.